

Förslag till Direktiv om upphovsrätt på den digitala inre marknaden

2016/0280 (COD)

Wikimedia Sveriges ståndpunkter

Sammanfattning av ståndpunkter

1. Inkludera ett obligatoriskt undantag för panoramafrihet.
2. Inkludera ett klargörande om "inget nytt skydd för digitaliseringar".
3. Ett text- och datautvinningsundantag som främjar journalister och start-ups.
4. Bibehåll mellanliggande ansvarsskydd för onlineplattformar
5. Överväg noggrant riskerna med en närliggande rätt för pressutgivare.

Allmänt

Wikimedia är en global rörelse som arbetar för att bevara och tillgängliggöra vårt kulturarv, genom digitalisering och spridning via internet. I Sverige driver Wikimedia Sverige en rad projekt tillsammans med GLAM-sektorn (gallerier, bibliotek, arkiv och museer) och inom upphovsrättsfrågor. Målet är att tillgängliggöra fri information och kunskap. Wikipedia är ett av våra viktigaste verktyg för att uppnå detta.

Teknisk utveckling och den digitala revolutionen innebär historiska möjligheter för att göra kultur tillgängligt över gränser, men lagliga hinder kvarstår som gör det svårt att dela kunskap till och med inom den Europeiska unionen. Den upphovsrättsreform som EU-kommissionen har föreslagit gör dessvärre föga för att adressera dessa utmaningar och för att utnyttja de möjligheter som utvecklingen skulle kunna ge. Tvärtemot kan förslagen ha rakt motsatt effekt, framförallt för ideella organisationer och projekt som drivs av volontärer, om de antas i den form som nu föreligger.

Den svenska regeringen konstaterar i sin preliminära ståndpunkt att det är viktigt att lagstiftningen är balanserad, och tillvaratar både rättighetsinnehavares och användares rättigheter. Vi menar att förslaget som föreligger dessvärre inte gör det, och föreslår därför en rad ändringar som i högre grad skulle bemöta de utmaningar som identifierats, och bättre balansera reformen.

Regeringen ställer sig även tveksam till den mycket korta genomförandetiden. Vi noterar samma sak, och att det i sin tur riskerar att slå mot de som berörs av direktivet eftersom förändringarna inte får en tillräcklig konsekvensanalys. Icke desto mindre har vi fem konkreta ståndpunkter som vi menar är centrala för att få en balanserad, rättvis reform som adresserar utmaningarna och utnyttjar möjligheterna, istället för att förhindra spridningen av fri kunskap.

1. Artikel om panoramafrihet saknas

Panoramafrihet är väsentligt för att **säkerställa yttrandefrihet och tillgång till utbildning i Europa**. Wikipedia, i egenskap av källa till fri kunskap baserad på användargenererade resurser, förlitar sig i sina artiklar på bilder av offentliga platser för ett högre utbildningsvärde. Eftersom det nuvarande undantaget inte är obligatoriskt, och därmed har implementerats på väldigt olika vis av medlemsstaterna, är det svårt för alla, från professionella dokumentärfotografer till turister, att säkert och lagligt kunna fotografera eller filma offentliga platser och dela det med allmänheten över internet.

EU-kommissionen rådfrågade en rad aktörer om panoramafrihet i en [konsultation](#) vars resultat publicerades kort efter att reformen hade presenterats. Där menar **konsumenter, institutioner, tjänstesektorn, professionella fotografer och arkitekter att ett obligatoriskt undantag för panoramafrihet skulle ha positiv påverkan på deras aktiviteter**. I sin [kommuniké](#) ”Promoting a fair and efficient European copyright-based economy in the Digital Single Market” bekräftar EU-kommissionen hur viktigt undantaget är, och rekommenderar alla medlemsstater att införa det.

Om man ser till undantagets betydelse (vilket även kommissionen alltså bekräftar), Europaparlamentets och Rådets politiska klimat samt de faktiska vardagsproblem som den nuvarande lagstiftningen har orsakat **rekommenderar Wikimedia Sverige starkt att ett obligatoriskt undantag för panoramafrihet inkluderas i EU:s upphovsrättsreform**. Detta är ett lägsta nödvändigt steg för att kunna försäkra att det upphovsrättsliga ramverket är förenligt med såväl människors vardag som den digitala miljön. De ändringar som nyligen gjorts i fransk och belgisk lag är långt ifrån tillräckliga surrogat för en faktisk harmonisering.

2. Artikel 5 – Bevarande av kulturarv

Wikimediareörelsens volontärer och anställda har under mer än ett decennium erbjudit frivillig arbetstid, lagliga råd, tekniskt stöd och PR-hjälp till kulturarvsinstitutioner för att hjälpa dem att digitalisera sina utställningar och göra dem mer tillgängliga. Det arbetet i sin tur hjälper kulturarvsinstitutionerna att uppfylla sitt samhällsuppdrag. I Sverige har vi samarbetat med flera museer – Statens maritima museer, LSH och Nationalmuseum, bara för att nämna några. I Österrike har vi samarbetat med Bundesdenkmalamt, Bundesarchiv i Tyskland, Rijksmuseum i Nederländerna. Listan kan göras betydligt längre.

En fråga som med tiden har uppstått är **laglig och invändningsfri digitalisering av public domain**. Institutioner, civilsamhälle och volontärer har oroats av olika aktörer som försöker hävda rätt till verk i public domain. Vid flera tillfällen har nitiska advokater tillförsäkrat att verk vars upphovsrätt med säkerhet gått ut fortfarande kan låsas in och behöva licensavtal. Upphovsrätt läggs på scannade avbildningar av kulturföremål som är hundratals år gamla, vilket berövar Europas invånare digital tillgång till deras kulturarv, och som i vissa fall angränsar till upphovsrättsbedrägeri.

För att civilsamhället, organisationer och institutioner ska kunna fortsätta sitt arbete med digitaliseringen av vårt kulturarv, och för att försäkra att kulturarvsinstitutioner ska kunna fortsätta arbetet med att uppfylla sitt samhällsuppdrag, **uppmanar Wikimedia Sverige EU:s lagstiftare att inkludera en public domain-garanti i EU:s upphovsrättsreform**. Detta kan man bland annat göra genom att helt enkelt klargöra att när upphovsrätten, och relaterade rättigheter, hos ett verk har löpt ut skall direkta digitala avbildningar av hela eller delar av verket, oavsett vilket sätt som avbildningen har skett på, på samma vis inte falla under upphovsrätt, eller relaterade rättigheter.

3. Artikel 3 - text och datautvinning

Wikipedia och dess systerprojekt (framförallt Wikidata) använder sig i hög grad av de möjligheter som ges av modern, automatiserad tillgång till data och digitalt innehåll i sitt arbete. Våra volontärer processar, samlar, kategoriserar och tillgängliggör stora mängder data, med målet att erbjuda nya utbildningsmöjligheter. **Ett exempel är användningen av data från nationella statistiska byråer i Europa, för att presentera visuellt attraktiv och enkelt sökbar basfakta om alla kommuner i EU**. Ett annat exempel är användningen av data från medicinska databaser, såsom PubMed, för att korrekt beskriva sjukdomar och rekommenderad behandling.

Det förslag som EU-kommissionen har lagt om text- och datautvinning gör dessvärre bara möjligheten att automatiskt söka och analysera data tillgänglig för forskningsinstitutioner. Wikimedia tillhör inte denna grupp organisationer. Detta betyder att om **nuvarande text skulle antas skulle vi begränsas till att efterforska information för vilken vi har säkrat ytterligare licenser, även om informationen är fritt tillgänglig online.**

Förslaget i artikel 3 kommer orsaka att de **volontärer som författar Wikipedias artiklar kommer att fråntas möjligheten att aggregera data som finns i majoriteten av vetenskapliga databaser och tidskrifter.** Det kommer dessutom hindra datajournalister från att utreda många fall, och kommer att förhindra europeiska startups – för vilka transaktionskostnaden för att säkra licenser är betydande – från att så snabbt som möjligt nå sin fulla potential.

Svenskspråkiga Wikipedia är den näst största språkversionen av 294 stycken. Mycket av det bygger på aggregering av fritt tillgänglig data, som programmeraren Sverker Johansson gjort om till artikelform ([se exempel](#)). Med förslaget från kommissionen skulle den här typen av aggregering av data med största sannolikhet inte vara tillåten, vilket skulle bidra till en stor kunskapsförlust.

4. Artikel 13 och recital 28 – Användning av innehåll från leverantörer av informationssamhällets tjänster.

Neutrala onlineplattformar och utgivare är centrala i det fria utbytet av kunskap, på Wikipedia och annorstädes. Volontärer genomför per minut hundratals redigeringar på Wikimedias projekt, och sedan Wikipedia grundades har miljarder redigeringar gjorts. Samtidigt är antalet upphovsrättsbrott förvånande lågt. När man ser på hosting i allmänhet är situationen också mycket bättre än propositionens ordalydelse antyder. De tillämpningsmekanismer som idag finns adresserar redan effektivt upphovsrättsbrott och förtal, bland annat. Om något behöver detta balanseras gentemot yttrandefrihet, snarare än att införa (automatiserad eller manuell) masscreening av internet.

I vår mening skulle det vara särskilt orättvist och obalanserat att lägga ytterligare bördor på sidor som redan har välfungerande mekanismer som försäkrar att de enbart har lagligt innehåll på sina servrar. Det nuvarande förslaget ger ingen försäkran att Wikipedia och andra volontärbaserade projekt som kan visa att man följer upphovsrätten inte inkluderas i de här kraven, och därmed inte behöver introducera ”effektiv innehållsigenkännande teknik”. Vi skulle välkomna ett **klart uttryckt undantag för användargenererade content-webbplatser med enbart försumbara mängder av innehåll som kränker upphovsrätten.** Vi rekommenderar istället formulerandet av **klara och rättframma regler för ”meddelanden och handling”** (notice and action) som en mer gångbar lösning.

I EU är E-handelsdirektivet centralt för att försäkra immunitet från mellanhandsansvar, en princip som i grunden är det som gör det möjligt för den fria webben att existera. Det är likaledes denna princip som gör det möjligt för Wikimedia att stå som servervärd åt Wikipedia och andra projekt som strävar efter mer fri kunskap. Om lagen inte erbjöd detta skydd skulle många sidor, såsom Wikipedia, inte klara av att hantera bidrag från användare. Vi är väldigt oroade över den föreslagna **Recital 38 som tydligt försöker ändra i E-handelsdirektivet** utan att ens öppna det för en ny lagstiftningsprocess. Det är en tvivelaktig approach till lagstiftningsprocessen, som **riskerar att rubba på grundläggande principer för internet, utan vederbörligt rättsligt förfarande.** Wikimedia Sverige **kräver att stycket tas bort.** Under sådana regler skulle Wikipedia aldrig kunna ha uppstått och EU, om man gör detta till lag, kommer i praktiken efterlikna auktoritära regimer och

trampa på själva de värden som man vill främja och för vilka Wikimediaprojekten blott är ett exempel.

5. Artikel 11 - Skydd av pressutgivning i förhållande till digital användning

Genom att föreslå en ytterligare närliggande rätt för pressutgivare som gäller i 20 år och täcker all pressutgivning verkar EU-kommissionen ha negligerat riskerna.

I det scenario som har föreslagits skulle de som aggregerar innehåll online vara tvungna att avklara licenser och betala avgifter till pressutgivare för användningen av pressinnehåll, även om de bara använder utdrag. Även om Wikipedia och våra andra projekt inte direkt är onlineaggregerare **använder ofta våra volontärer pressartiklar när de skriver och skapar annoterade bibliografier över källor.**

Kommissionens föreslagna ytterligare närliggande rätt för utgivare kan resultera i en oförutsedd risk att Wikipedia och andra Wikimediaprojekt som idag har nytta av lämpliga varianter av pressreleaser också inkluderas i gruppen ”aggregerare”. Det skulle vara svårt om inte omöjligt att beräkna vad det skulle innebära för kostnader. Som ett resultat skulle Wikimediaprojekten, däribland Wikipedia, kunna vara tvunget att göra betydande begränsningar av användningen av pressmaterial för att beskriva samtida händelser, till skada för vårt utbildningsuppdrag.